

Káliz Sajtos József

Nagypéntek reggelén Hajnali dúdoló

Az ághegyen egy
tolláskodó galamb
burukkol. Mintha
a társához vágyna...
Aztán szárnyzuhogás,
és csak nézek
révetegen utána. –

Az agyamon átsuhan
egy kósza gondolat:
majd ilyen lesz az a
pillanat, a végső percent?...
Mikor az erőm egyre fogy,
s köszönetképpen
csak pár szóra futja:

„Uram, akkor csak ennyi volt?...”
– és a lelkem, mint az a gerle,
fölröppen, s száll a végtelenbe. –

Otthonom zöld gyepén
jókora tölgyfa áll –
madárcsőről kihullt
kis magból lett talán.
Tarára rin tará,
tarára rin tará.

A világ köldökén,
(majd hetven éve már)
éppígy a semmiből
megszült a jó anyám.
Tarára rin tará,
tarára rin tará.

A fám – akárcsak én –
nagy időt érne tán,
ha ágát: ágaim
vihar nem rontaná.
Tarára rin tará,
tarára rin tará.

Majd ha egy reggelen
tovább nem bírja már,
a tölgyfám ott fekszik
házamnak udvarán.
Tarára rin tará,
tarára rin tará.

Mint ágát levele,
elhagyom kis tanyám,
s vele röpülök, ha
magához int anyám.
Tarára rin tará,
tarára rin tará.

Evezz csak!...

Gyötör az izomláz,
dagad a lábikra...
De lásd, csak átjutsz
a túlsó partra...
Mint pók a fonalán:
egyik zugból a másikba. –

A fű egyre nő...

Kaszát köszörülök,
csalinkázom a füvet
az udvaron. Csak nincs kinek –
az istálló rég összedőlt,
első lovam, a Bársony, itt hagyott...
Nagyapám százéves vályújában
moha issza a harmatot.

Pannon kikelet

Itt a tavasz: zeng a berek, sarjad a fű, zöldül a táj.
Domboldalon szól a kolomp, s pásztor után ballag a nyáj...
Már balzsamos, édes a lég, s illata száll mindenfelé;
fák levelén, ága-bogán dong a darázs, röpköd a méh. –

Hársfazorok, löszfal között girbegurbán visz föl az út:
vadnyulaknak, szarvasoknak hegyre futó zöld alagút.
Benn a zörgő harasztosban, bokrok alján surran a gyík...
Lombosodó szőleje közt egy vincellér szorgoskodik. –

Kósza szellő pördül egyet s völgybe röppen: fodros a tó;
partja mellett náddal szegett, kopott kunyhó, omladozó.
Fölötte meg társtalanul prédaleső héja kereng...
Halk neszezés. Esteledik. Ballag a nyáj... Jó ez a csend. –

Saitos Lajos

És szólt a tárogató

*Krasznahorka büszke vára,
rászállott az éj homálya...*

szólt a tárogató Hamar János
öregapám japánakócos udvarán
s fújta a dallamot Füzesi Antal
tiltott hangszerén – tárogatóján
egy füledt nyárvégi vasárnap délután
s intonálta a dalt citerás nagyapám
miközben kommentálta a trianoni
gyalázatot – és szólt-szólt a tárogató
s az óvatag falióra száz év óta is körbejár:
nem feledjük – nem adjuk Kárpátalját
nem feledjük – nem adjuk Partiumot
nem feledjük – nem adjuk a Részeket
nem feledjük – nem adjuk Erdélyt
nem feledjük – nem adjuk Bánságot
nem feledjük – nem adjuk Délvidéket
nem feledjük – nem adjuk Mura-vidéket
nem feledjük – nem adjuk Órvidéket
nem feledjük – nem adjuk Felvidéket
s nem feledjük az enyészetet – hangoztatták
s nem feledjük Kárpát-haza koronáját
Krasznahorka büszke várát ...!

... és szólnak a tárogatók újra
s fújja a Füzesi Antal-ok minden utóda
s intonálják kiknek ajkán illik a dal:

*...Olyan kihalt, olyan árva,
Krasznahorka büszke vára!*

Trianon- szindróma

Olyan ez az ország
mint amikor az embert
csonkolják levágják
fél lábát fél karját –
nem óriás már többé
kivájják fél szemét
kimetszik fél tüdejét
fél veséjét csonkolják
máját – vergődjön még
kicsit átmoassák agyát
átütik szívverését – ritmusát
hát gondolkozzék másként
ha halnia kell – daloljon
s vére másképp csobogjon!

Kézfogások

Illyés Gyula emlékének

Valahányszor tiszta papírt
vonok magam elé
írásra készülvén
kezemnek is tisztának
kell mutatkoznia
nemcsak gondolataimnak
amíg ezt a kézfogásnyi
verset *lectori salutem*
átnyújtom neked!
S tudjuk: egy kézfogásban
közvetve benne van
az eddig megtörtént
összes kézfogás...!

Tetszés szerint továbbírható

(Egy Rózsa Endre-vers folytatása)

<p>1.
Amikor az eszmét elvetik a rögbe
abból lesz a rögeszme.</p> <p>2.
Kezdet és vég között a valóság –
rajta kívül az örökkévalóság.</p> <p>3.
Ember ha alkot az Isten pihen
de teremtményén van fél szeme...</p> <p>4.
Törés nélkül nincsen cserép –
tűrés nélkül nincs feszület.</p> | <p>5.
Ha egy ember megharagszik
s ha egy asszony – majd megbékül.</p> <p>6.
Szeretni ott nagyon nehéz,
hol a gyűlölet ugrásra kész.</p> <p>7.
A télikertben nyáron mi dolgozod?!
A hullott virágfejeket elhordod...</p> |
|--|---|

Kertemből

Csanádi Imre emlékének

Megszállták kertemet fekete rongyok
Fölitták gyöngyidőm varjómód
Ember volt mindegyik.

*

(Napszakok)

Vatta bújt a fülekbe délelőtt,
s délben hiába szóltak a harangok –
délután már mindenki a magát fújta.

*

(Háromsoros)

Hull, hull – a vakolatidő;
nincsen házamnak belseje.
Vérem alvad egy tojásbéjben.

*

(Háromsoros II.)

Árnyékom beomló bányá.
Virrasztom a Napot – hiába.
Kések közt eszem kenyerem.

Kégl Ildikó

Ásó, kapa, légyapír

– Palóclevés tálalva! Remélem, nincs új kedvenced, mióta pesti lány lett belőled!
– jegyezte meg mosolyogva, kissé teátrálisan lányának az édesanya. – Gyere, ebédeljünk együtt – ilyen ürücombot ott fent úgysem eszel –, aztán visszaengedlek a könyveidhez.

– Mondd, anya! Az én dédnagyapám valóban a fronton halt meg? – kérdezte a szép arcú, szemüveges lány mintegy mellékesen, s egy pillanatra felnézett jegyzeteiből. A szorgalmával sosem volt probléma, ezúttal is irigylésre méltó tudásszomjával látott neki a feladatnak. Negyedik napja alig alszik, falja a tételsort. Minden kreditje megvan, már csak a záróvizsga hiányzik, s ha azt is sikeresen teljesíti, valóra válik az álma, toxikológus lesz. Ő lesz az első diplomás a családban. Az édesanyja ugyan művelt, okos asszony, ám csak az érettségiig jutott. A helyi közért vezetéséhez ez is elegendő volt, talán még sok is.

– Tessék, szívem? – kérdezett vissza az asszony megdöbbenve. Negyedik napja a beszélgetésük arra korlátozódik, hogy az asszony aggodalommal színezett hangon kérleli egyetemista lányát, egyen valamit. Vizsgák előtt mindig úgy kellett beleimádkozni az ételt, ezért ilyenkor mindig a kedvencét főzte. A Zagrajék birkája és a kertből frissen szedett zsenge zöldbab olyan párosítás, aminek a lánya sosem bír ellenállni. Vizsgadrukk ide vagy oda, ebből mindig behabzsol legalább kettő, de inkább három jó nagy tányérral. Akkor kimozdul pár percre a jegyzetei közül, és azt a kis időt együtt töltik, amíg ebédelnek – gondolta az asszony, csak azzal nem kalkulált, hogy épp ezzel a témával fog előhozakodni a lánya.

– Jól hallottad, anya! – szólt vékonyka hangján a lány, s csak bámult az anyja szemébe, miközben vállára omló szőke tincset tekergette nyugtalanul.

– Ki fog hűlni! – mutatott a konyha felé a nő. – Ebédeljünk meg, aztán visszatérünk rá! – javasolta. Az ősökrol egyébként sem szívesen beszélt, ám most különösen megijesztette lánya furcsa, gyanakvó kérdése, és az a vádló tekintet, ahogyan jegyzetei közül kitekintve a szemébe nézett. „Vajon tud valamit?” – töprengett. Nem szerette firtatni a múltat. Tartott attól, hogy egy nap kiderül, mi is történt valójában. „Na de hát hogyan derülne ki? Hogyan képzelhettem, hogy egy ilyen horderejű dolog rejtve marad?” A legféltettebb titkok is kiderülnek egyszer, nem még egy ilyen ügy. Rengeteg újságcikk szerepel az interneten, könyvtárak, levéltárak őrzik toronyként magasodó halmokban az iratokat, jegyzőkönyveket, melyeknek jó része már digitalizálva van, egyetlen kattintással hozzáférhet, aki csak akar! A nő már csak tudja, kutatott eleget maga is, amikor ráébredt, milyen stigmát visel a falu, ahonnan származik. S ha még csak a falu viselte volna...

– Felőlem ki is öntheted, úgysincs étvágyam! – válaszolta flegmán a lány. Hajthatatlan volt, tudni akarta az igazat, mert úgy érezte, egészen megbénítja ez a bizonytalanság. Negyedik napja, hogy felsorakoztak fejében a kérdések, amelyek válaszáért üvöltöttek. Próbált ő minden erejével a toxikológia tételekre koncentrálni, de csak a szalagcímekeket látta maga előtt: „Kísérlet a gyilkossági ügyek társadalomtörténeti elemzésére”, „Mit kínlódsz vele? Öld meg!”, „Miért öltek a tiszazugi asszonyok?”, „Cibakházán még a fejfákat is kicsavarták.” Már bánta, hogy nem tudott uralkodni magán, és az interneten próbált nyomozásba kezdeni. Hosszas, fondorlatos nyomozásra ugyan aligha volt szüksége, hiszen mindössze annyit írt be a keresőbe, hogy „tiszazugi mérgezések”, és máris tódult elé az információ. Négy nappal ezelőtt, azelőtt az átkozott szerdán történt. Közvetlen a tételSOR kiosztását követően. Akkor olyan tudással gazdagította egy csoporttársa a lányt, amilyen tudással neki eszébe sem volt gazdagodni. Ami után a világ borúsabb képet mutatott, mint annak előtte. Különösen a világnak arra a szegletére prüszköltek ítéletet, ami számára a legkedvesebb volt, szülőfalujára. Azóta egyfolytában azon rágódott, hogyan történhetett meg mindez. Milyen nyomorult, ördögtől való szándék viszi rá az embert ilyen rettenetes tett elkövetésére? Lehet-e ok a szegénység, a kilátástalanság? S mindeközben azért imádkozott, hogy ha már mindez megtörtént, legalább az ő családja, az ő felmenői ne legyenek érintettek a dologban. És akkor talán lesz még neki egy darabka patyolat tiszta Cibakházája.

– Arra lennék kíváncsi, de egészen őszintén, hogy Feri bácsi, a dédnagyapám tényleg a fronton halt meg? Nekem mindig ezt mondtad... – kérdezte szemüvegét idegesen babrálva a lány.

– A dédnagyapádat sajnálatos módon megölték, szívem! – válaszolta az asszony kimérten, szemét lesütve. – Ez egy barbár időszak volt! Ne is beszéljünk róla! – rebegte zavartan.

– Én azért szeretném mégis, ha beszélnének erről a barbár időszakról! – erősködött a lány.

– Miért olyan fontos ez? Mi az Istenért lett ez olyan átkozottul fontos hirtelen? – kelt ki magából az ötven körüli anyuka, akinek lágy vonásai egészen megkeményedtek. – Megölték, és kész! – folytatta ökölbe szorított kézzel és görcsbe rándult gyomorral. – Nem ismerted sem őt, sem a dédnagyanyádat! Sosem láttad őket! Nincs már ennek jelentősége, hidd el! A furcsa párbeszéd nyomasztó, hosszas csend, és tüdőből feltörő fájdalmas sóhajok után folytatódott csak.

– Ugye, anya, mi sosem hazudunk egymásnak? – szólt a lány szomorúan, és ebben a pillanatban már biztos volt abban, hogy a dédnagyapáról szóló családi történetben valami nem stimmel. Hogy a háborús hősről szóló események – melyeket gyermekként annyiszor mesélt neki az anyja – talán nem is történtek meg. Vagy nem így. Hogy ez az egész valóban mese: színes ceruzával alkotott mese, ami arra szolgál, hogy elfedje a kiábrándító valóságot.

– Megbeszéljük ezt a vizsgád után! Ígérem, elmondok mindent részletesen, de most nagyon kérlek, koncentrálj a tételsorra.

– Szóval van mit elmondani? – majd meg sem várva a választ hozzátette: – Déd-nagypapát nem a fronton ölték meg! A felesége mérgezte meg. Annuska néni! Az én dédnagymamám! – hadarta dacosan, miközben reménykedve nézett az anyjára, mintha még mindig bízna abban, hogy kedvére való választ kap, s végre fellélegezhet.

– Minden családban vannak kellemetlen témák, amikről nem szívesen beszélünk – szolt a nő remegő hangon. Alig két órája még boldog békeességben tisztogatta a fagygyút a kövér ürücombról, erre a fordulatra nem számított. Ez a különös szembeállítás a zöldbab szervírozása közben meglehetősen váratlanul érte, megrémült a szívébe hatoló kérdéstől. Úgy meredt a hollóházi levesestányér szélén körbefutó mélykék virágra, mintha attól várt volna segítséget. Aztán a szőke, szemüveges lány szemeibe nézett, akinek íriszében ugyanaz a kékség tükröződött, mint a porcelánon nyíló hajnalka szirmaiban. – Feri bácsi és Annuska néni egy darabig szépen éltek. – kezdte. Persze már én is csak fényképről ismertem őket, de anyám mesélt sokat a régi időkről. Ahogy piros pöttyös kötényében szedték a sóskát a hátsó kertből, na meg a kukoricamorzsolásokról. „Nagy, nótázó morzsolások vótak’ azok, igaz, a vége fele’ mán’ nemigen éreztem a kezem” – így mondta. Ilyenkor mindannyian a tornácra telepedtek, Annuska néni a gyalogszéken ült, anyám meg a testvérei a rongyszőnyegen, és fel se álltak addig, amíg a zsákban egy cső is maradt. Négy-öt éves lehettem... – aztán a visszaemlékezéseiből hirtelen felocsúdott, s ahelyett, hogy befejezte volna a mondatot, ideges tempóban így szolt: – A gyermek nem bűnös az ősei által elkövetett hibákért! Ezt jegyezd meg, kislányom! Érted?

– Miféle bűnökről beszélsz? – kérdezte a lány gyanakodva.

– Miféle bűnök, miféle bűnök – ismételte az anyja. – Nyilván azért kérdezősködsz, mert rájöttél arra, hogy milyen árnyék vetül a mi kis falunkra – tette hozzá rezignáltan.

– Rájöttem! Éppenséggel így is mondhatjuk. És azt is kezdem sejteni, hogy nem csak a mi kis falunkra vetül ez az árnyék, hanem a mi kis családunkra is! – jegyezte meg keserűen a lánya. – Csak azt tudnám, miért nem beszéltél nekem eddig erről. Miért épp most kell megtudnom, a záróvizsga előtt négy nappal? Ráadásul egy jófej csoporttársam humorosnak szánt megjegyzéséből? – A lány könnyeivel küszködött, majd összecsapta a tételsort, és feldúltan kirohant a szobából.

– Milyen megjegyzés? Ezt hogy érted? – kérdezte az anyja, s követte a konyhába. Ezúttal az asszony tekintett kérdő szemekkel gyermekére.

– Kérdezd meg Anitát! – vágott vissza flegmán a lány.

– Ki az az Anita?

– Hát a csoporttársam, a dékán lánya! Ő világosított fel – mondta rosszállóan.

– Helyetted! – tette hozzá, majd lassan mesélni kezdett. – Miután kiosztották a tételsort, megbeszéltük, hogy ki melyiket dolgozza ki. Egyszer csak felkiáltott az a szemétláda! „Héj, Edit! Nézd a tizenkettes tételt! Arzénos mérgezések! Remélem, bevállalod, úgyis a kisujjadban van a tudás. Nem is akármilyen tudás: em-pi-ri-kus!” – mondta így, szótagolva. Az egész csoport rajtam röhögött, én meg csak álltam ott esetlenül, és nem értettem az egészből semmit – panaszkodott a lány, aki teljesen összezavarodott, azt sem tudta, kire haragszik igazán: az anyjára, amiért eltitkolta a dolgot, a csoporttársára, epés megjegyzése miatt, vagy a dédnagyanyjára, akiről egyelőre csak annyi derült ki, hogy talán elkövetett valamit. Talán köze volt azokhoz a borzalmakhoz, amelyek beszennyezték egy egész térség nevét, s amelyekről nemcsak a hazai, de a nemzetközi sajtó is beszámolt, s a hírre a fél világ döbbenetesen kapta fel a fejét.

– Cibakházinak lenni nagy teher! – szölt az asszony halkán. – Mint ahogy nagyrévinek, tisztakürtinek..., és sorolhatnám még. De talán már nem akkora, mint volt egykor – tette hozzá, miközben mélyet sóhajtott. – Én csak, én csak... meg akartalak óvni... És szerintem már nincs is ennek akkora jelentősége, olyan régen történt.

– De mi történt? Mi az, ami olyan régen történt? Hát nem érted, anya? Olyan ez, mint egy rossz álmom. Négy napja nem találok a helyem, teljesen össze vagyok zavarodva. Gyűlölöm ezt a rohadék Anitát, legszívesebben megpofoztam volna, tincsenként téptem volna ki azt a szép, göndör haját, aztán elkaptam volna a torkát, hogy addig szorítsam, amíg csak lélegzik – hadarta egy szuszra a lány, nagy átéléssel. Kis szünet után aztán így folytatta. – Persze tudom, hogy nem Anita a hibás. Ő a legkevésbé, csak mégis jobb hely volt a világ addig, amíg nem tudtam erről az egészből. Mert, ahogy mondod, nagy teher. Meghajlik tőle a hátam. Olyan jó lenne ledobni magamról. Messzire hajítani – szölt panaszosan, s hangjában nyoma sem volt már az előbbi hévnek.

– Akkor dobd le magadról, hajítsd messzire, mert ez nem a te élettörténeted! – tanácsolta az anya.

– De hogyan? Azt hiszed, olyan egyszerű ez? Az ember gondol valamit a gyökereiről. Nézi a régi fényképeket, hallgatja a családi történeteket, és elképzeli valamit. Elképzelttem valamit huszonnégy éven át, mert te a legromantikusabb árnyalatú ceruzáiddal színezgetted az ősök élettörténetét. Aztán eljön a nap, amikor rájövök, hogy a valóság mennyivel sötétebb árnyalatú, s hogy te mindvégig rossz ceruzákat használtál. Hát nem érted, anya? Hirtelen teljes valójában megmutatkozik előttem a valóság. És ez a valóság mocskos, kátrányfekete és vállalhatatlan! .

– Én is nehezen tudtam feldolgozni mindezt – közölte az asszony hosszú csendet követően, majd a lányához lépett, és végigsimította szőke fűrtjeit. – Tele voltam kérdésekkel éppen úgy, mint te most. Egyszer anyámnak támadtam, aki azt mondta, érjem be annyival, hogy „akkoriban mifelénk az volt a divat.”

– A divat? Ezt mondta a nagyi? De hát mi volt a divat? Az emberölés? – kérdezett vissza elképedve a lány, és zavartan felnevetett, majd fejét csóválva kibújt anyja öleléséből. – Úgy látom, nem csak a dédnagymama volt itt kattant...

– Na, azért vigyázz a szádra! Nyilván nem így értette. Arra gondolhatott, hogy... – és kereste a nő a szót, ami jó, ami ide illő –, valahogy szokássá vált ez az egész. Igen, szokássá! Talán úgy érezték ezek az asszonyok – a dédnagyanyád is –, hogy mert más is ezt csinálja, szabad neki is. A bába meg egyre csak biztatta őket. És bizony csinálták. Kati néni, Terike, Margó, Erzsike. Sok asszony férjét vitték idő előtt a cibakházi temetőbe.

– De hogyan vált divattá a férjek megmérgezése? És mennyi ideig hódoltak a nők mifelénk ennek a különös divatnak? – kérdezte a lány cinikusan.

Jobban örülnék, ha most a tételeiddel foglalkoznál! – szólt az asszony, ám abban a pillanatban, ahogy a lányára nézett, érezte, hogy hiábavaló minden próbálkozása.

– Mégis meddig?

– Hol is kezdjem? – bámult maga elé az asszony, és fiatalos arcára sötét grimaszt festett a kétségbeesés.

– Mindegy! Mindegy, hol kezded, csak mondd már végre valamit! – csattant fel a lány.

– '29-ben ment egy levél a szolnoki ügyészségre. Egy névtelen levél, amiben azzal vádolnak bizonyos asszonyokat – köztük Annuska nénit, a dédnagyanyádat is –, hogy megmérgezték családtagjaikat. Ettől kezdve nem csinálták, de azt megelőzően sokáig. Bevett gyakorlat volt ez errefelé.

– És mindig csak a nők öltek? A nők mérgezték meg a férjeiket? – kérdezte a lány bizonytalanul.

– Csak a nők! Főképp a férjeiket! De olyan asszony is akadt, aki az újszülött gyermekét vagy a szüleit. Zsuzsa barátnőd dédnagyanyja – a kocsmáros Kati – három gyerekét is feleslegesnek tartotta, ezért...

– Na, ebből elég volt! Ne is folytasd! – vágott közbe ingerülten a lány. – Hosszú éveken át kedvükre gyilkolástak ezek a beteg lelkű, primitív kurvák, megöltek mindenkit, akit feleslegesnek tartottak, köztük a saját vérüket is, és ez nem tűnt fel senkinek? – kérdezte indulatosan.

– Jaj, kislányom! Most már próbálj megnyugodni! Istenemre mondom, nem értelek! Közel kilencven éve történt! Neked semmi közöd hozzá! Ne zaklasd így fel magad a vizsga előtt! – mondta egyszerre kérve és utasítva lányát. A visszafojtott düh újra felszínre tört, s mérhetetlen aggodalommal társulva az asszony arcára, szívére ült.

– Nyugodjak meg? Mit számít az, hogy mikor történt? Megtörtént, és kész! Akkor is felfordulna tőle a gyomrom, ha a világ másik végén történne ilyesmi, és semmi közöm nem lenne hozzá. De ezek az emberek nem idegenek! Az emberek, akikről beszélünk, az őseim! Ezek a barbárok az én vér szerinti rokonaim! – vágta az any-

jához a tényeket, majd fintorogva hozzátette: – Szép kis vérvonal! Pfüj! Hánynom kell a családomtól!

Anyja és lánya ültek az apró konyhában, a kihűlt palóclevés felett. Csak bámultak maguk elé, s a lány fejében hiába tolongott megannyi kérdés, nem volt már ereje megszólalni. Jobban megviselte ez a párbeszéd, mint gondolta. Megbánta, hogy firtatta a dolgot. Sejtette ő, hogy nehéz, könnyáztatta beszélgetés lesz ez, de hogy ilyen élesen nyilalló fájdalommal jár a múlt megidézése, azt mégsem gondolta. Azt remélte, hogy az őszinteség, a téma felszínre kerülése tompít valamelyest a bizonytalanság okozta kínon, ami negyedik napja mar a testébe. Elköszönt az anyjától, a szobájába vonult, és a kimerültségtől azonnal álomba zuhant.

Másnap még szinte ki sem nyitotta a szemét, kezei már az ágy mellett kutattak. Először a méretes, kovácsoltvas állólámpa kapcsolóján babráltak ébredező ujjai, majd a tételsort keresgélték. Felemelte a parkettán hanyagul heverő papírhalmzát, kikereste a 13. tételt, s úgy ahogy volt, álmos, csipás bódulatban hanyatt fekvé olvasgatni kezdte a „Szénmonoxid és szerves oldószerek okozta mérgezések” témakörét. *„A CO mérgező hatása azzal magyarázható, hogy a vér hemoglobinjában található vasatomokkal stabil komplexet, szén-monoxid-hemoglobint képez, ezzel a szervezet oxigénfelvételét és oxigénellátását akadályozza. 250-szer nagyobb affinitással kötődik a hemoglobinhoz, mint az oxigén, így a vér oxigénszállító kapacitása csökken, az oxyhemoglobin disszociációs görbe balra tolódik”* – tanulmányozta a toxicitás mechanizmusát. Aztán unottan fordította el fejét a szövegről, a jegyzetet a párnájára tette, s kikászálódott az ágyból. Az ablakhoz lépett, és várakozásteljesen húzta el a sűrű szövésű, rozsdabarna függönyt. Épp olyan szertartásszerűen tette most is, mint annyiszor: megállt az ablak bal oldalán, jól megmarkolta a textilt, majd egy határozott mozdulattal jobbra rántotta azt. Isten tudja, honnan fakadt benne ez a megmagyarázhatatlan, szikrázó öröm, de az a hang, ahogyan a függönykarikák egymásra torlódnak a karnison, majd közvetlen utána a látvány, amint elé tárul az a két hatalmas lucfenyő – amelyek már gyermekkorában is olyan terebélyesek voltak, mintha be akarnának mászni az ablakon – mindig megmosolyogtatta. Megnyugtatta az ismerős hang és ismerős látvány. Nézte egy darabig a zárt ablak mögül a fa pikkelyes kérgét, aztán kitárta a duplaszárnyú ablakot, és úgy bámulta az ő saját Petőfi utcai fenyőerdejét. Más dísz sem volt abban a kertben, csak ez a két fenyő, amely olyan magasra nőtt, hogy felső ágaik a bárányfelhőket csiklandozták. Ám most valami mégsem volt ugyanaz. Hiába ugyanazzal a lendülettel húzta el a függönyt, és hiába ugyanolyan kedvesen nézett rá a két fenyő most is, ezúttal nem érezte azt az elégedettséget, amit máskor. Valahogy hiába próbált ünnepet játszani a képzeletében, valami figyelmeztette rá, hogy nincsen ma ünnep mégsem. Mert bemocskolták a szülőfaluját, s most vér és epe folyik le a házfalakon, genny borítja a kerteket, vádakkal és siktásokkal keveredett latyak üt a fenyőágakon. Nem bírta

elviselni ezt a látványt, haragosan visszahúzta hát a sötétítő függönyt. Ezúttal hálás volt a sűrű, vastag szövetnek, ami eltakarta előle a világot. Üvegnél is törékenyebbé vált mindaz, ami eddig menedéket adott.

– Jó reggelt! – nyitott be ekkor az anyja. Hallottam a motozást – magyarázkodott.

– De miért, anya? Miért? Hogyan jut el egy ember idáig? Hogyan jutott az én dédnagymamám idáig? – rezignáltan beszélt, a tegnap szenvedélye csömörré szelődött. Az ágyához lépett, bebújt újra a paplan alá, és nagy, barna, csokornyakkendős plüssmackóját úgy szorította magához, mint kislánykorában.

– Nem tudom! – felelte. – Hozok egy kávét magunknak, aztán leülök ide hozzád. Pár perc múlva két gőzölgő eszpresszóval tért vissza, az egyiket a lányának nyújtotta, aztán elhelyezkedett a fenyőágy végén, és mesélni kezdett. Ezúttal nem vett színes ceruzákat a kezébe. Ügyelt arra, hogy a póre valóságot beszélje el. – Nem tudom, hogyan történhetett meg, de megtörtént. Háború volt kislányom, háború! És ígértem, hogy nem használok színes ceruzát, de ez a tény talán valamelyest mégis árnyalja a történeteket. Anyám úgy mesélte, az édesanyja – Annuska néni – nagyon várta, hogy vége legyen ennek a borzalomnak, és hazajöjjön végre a férje. Minden este az apjukról mesélt a gyerekeknek: anyámnak, a két bátyjának, meg a két nővérének. Mivel semmi hírt nem kapott a férfi felől, történeteket talált ki róla: a legszínesebb, leghősiesebb elbeszélések keltek szárnyra akkoriban egy apró cibakházi vályogházban. Aztán egy nap hazajöttek a katonák a frontról. Már aki életben maradt – tette hozzá. Hazajött dédnagyapád is, de inkább ne jött volna. Talán jobb lett volna mindenkinek! Anyám úgy mesélte, hogy amikor megjelent a kapuban, egyik szemére vakon, fél lábon bicegve, olyan volt, mint egy kísértet. Nem szóltak azok egy szót sem, csak megölelték egymást, és sírtak, sírtak megállíthatatlanul. Teljesen lerokkant: a jobb szemét a harctéren lőtték ki, a bal lába elfertőződött a fogolytáborban. Nemhogy a családjára nem tudott keresni, önmagát sem volt képes ellátni. Előtte is mérhetetlen szegénység, kilátástalanság hömpölygött a mi házunkban, a falunkban, de ami azután következett, arra nincsenek szavak! Te azt el sem tudod képzelni! De még én sem – tette hozzá csendesesen, megtörtén. Három évig bírta Annuska néni, aztán ő is elment a bábához.

– Ki képes megölni egy embert azért, hogy két szelet kenyérrel, vagy egy szál kolbással több jusson az asztalára? Ki képes megölni egy férfit, akit szeret? – fürkészte anyját összeráncolt homlokkal a lány.

– Szeret, ugyan! – Másképp ment ez abban az időben! Persze akadt akkoriban is szerelmi házasság, de nem épp az érzelem volt a legfőbb szempont. Nem akarom én védeni egy másodpercig sem a dédnagyanyádat, de hát ott volt az öt gyerek, s mellé a rokkant férj. És ebben a reménytelen helyzetben jött a bába, aztán... hogy is mondjam – kereste az asszony a szavakat –, megoldást kínált!

– Légypapírból kiáztatott megoldást! Ugye? – hümmögött a lány, miközben szőke fürtjeit tekergette.

– Légyvíznek mondták erre felé. Akkor hát olvastál az ügyről? – Az anya felállt az ágyról, s az apró szobában elkezdett fel-alá járkálni.

– Tele van vele az internet, hetekig tanulmányozhatnám, de csak két cikket futtattam át. Többhöz nem volt gyomrom.

– Feri bácsi igen szerette az almás pitét. Akármilyen nélkülözés is volt, dédnagyanyád azon a nyáron minden vasárnap süttött egy tepsivel, de a gyerekeknek meg volt tiltva, hogy egyenek belőle. Nem tudni, hányszor etette meg a férjét, de Boldogasszony napjára el is ment szegény ember.

– Szép történet, mondhatom! – csóválta a fejét a lány. De azt még mindig nem értem, hogyan lehetséges az, hogy hosszú éveken át nem derült ki a dolog – firtatta ezúttal meglepően közömbösen, mintha nem is családjuk történetéről lenne szó, inkább egy olyan ügyről, ami mi tagadás, felkeltette érdeklődését, ám neki nincsen sok köze hozzá.

– A falu őrizte a titkot. Meg egyébként sem úgy kell elképzelni Cibakházát meg a Tiszazugot, mint ahogyan ma kinéz. Teljes elszigeteltségben éltek itt akkoriban az emberek, alig lehetett megközelíteni ezeket a falvakat, szinte semmilyen kapcsolatuk nem volt a külvilággal.

– Szóval kedvükre gyilkolhattak... Tudod, anya, azért azt nehezen tudom elképzelni, hogy az egész faluban egyetlen ember sem volt, aki azt mondta volna, hogy ez bűn. Lelkésze csak volt a falunak? Egy orvos, egy tanár, vagy mit tudom én! Nem volt itt egy gondolkodó ember? Valaki, akire hallgatnak, akit tisztelnek! Egyszerűen a hideg futkos a hátamon ettől az egésztől.

– A bábára hallgattak. Neki hatalma volt a faluban. Ő talán – ha másként gondolkodik – megállíthatta volna ezt az ámokfutást. De hát éppen ő volt a felbujtó!

– Ilyen egyszerűen kijelenthető ez? Ki a hibás egy ilyen szörnyűség bekövetkeztében? Van-e valaki, aki nevesíthető – akit Tóth Rudolfnének hívnak, 174 cm magas, vékony testalkatú, beesett szemű asszony –, s egy személyben felelőssé tehető mindazért, ami történt. Akire vérszomjasan rámutathatunk: miatta történt minden! És van-e értelme egy embert bűnbaknak kiáltani, azért, hogy a többiek vétke valamilyest enyhüljön?” – Ilyen kérdések örvénylettek a lány fejében, de egyetlen szót sem szólt. Nagy sokára kérdezte csak:

– És mi történt Annuska néniel? Elítélték?

– Ez is fordulatosabb volt, mint ahogy gondolná az ember. Akkor már folyt a nyomozás, óriási port kavart az ügy. Gondolom, nagyon megijedhetett dédnagyanyád, amikor elterjedt a hír, hogy boncolás miatt Nagyréven is, Tiszakürtön is sorra exhumálják a holttesteket. Minden bizonyítékot el akartak tüntetni, ezért a barátnőjével, a kocsmáros Kátival kimentek egyik éjszaka a temetőbe, hogy megpróbálják kitörni

a keresztet a sírhantról. Dédnagyanyádnak sikerült is, állítólag a kökénybokor aljába rejtette Feri bácsi fejfáját, de amint a kocsmáros Kati erőlködött a férje sírjánál, rajtakapta őket a cibakházi csendőr. Bevitte mindkettőjüket, kihallgatták őket, aztán dédnagyanyádat bizonyíték híján elengedték. Úgy mesélték, Annuska néni igen félt attól, hogy egyszer minden kiderül, és letartóztatják őt is, mint a többi asszonyt. Azt mondták, akárhányszor elment a csendőr a házuk előtt valami roham jött rá, elvesztette az eszméletét, vergődött a földön. Egyszer egy ilyen roham után kiment a Tiszához, és többé nem ment haza. Pár nap múlva megtalálták a holttestét, de nagy nyomozást nem csináltak. Az iratokban úgy lehetett olvasni, az öngyilkosság oka életuntság volt.

– Tudod, anya, azon töprengek, hogy megteremtette az Úr ezt a gyönyörű vidéket, egy talpalatnyi földet itt az Alföldön, a Tisza és a Körös szegletében, és a munkáját ezzel akár be is fejezhette volna. Milyen jól tette volna, ha befejezi. De megteremtette az embert is! Az elvadult, elaljasult, mohó embert, aki beszennyezte ezt a vidéket. Az Annuska néniket, akik szép örökséget hagytak ránk. Kelletlen, súlyos örökség lett a jussom, amit egy életen át cipelhetek – mondta keserűen, majd felállt, kiment a házból, és a hátsó kert felé indult, amelynek lankáiról belátta az egész környéket. Leheveredett a fűbe, és enerváltan nézte a falut. Szerette volna meglátni a helyet, ahol felnőtt, ahová legszebb emlékei kötődtek, de csak kontúrok nélküli, elmosódott alakzatok jelentek meg előtte. Olyan valóságosan csendes volt aznap a kis tiszazugi falu, csak a templom sóhajtott fel időnként. Kétségbeesítő sóhaj volt ez, nyugtalanította a lányt, aki már semmi mást nem akart, csak pihenni. Nem emlékezett, mikor volt ennyire kimerült. Hanyatt feküdt a vén szilvafa tövében, kezét összekulcsolta a tarkója alatt, és pillanatokon belül ütemesen kezdett emelkedni a mellkasa; fel, le, fel, le.

Különös kép villant fel ekkor előtte: a házakon eltúlzott méretű kémények magasodtak, amelyek hatalmas vörös téglaszájukon bűzös, orrfacsaró leheletet okádtak ki magukból, mintha bomlásnak indult állattetemek szagát pöfékelték volna a falu felé. Nem értette a lány, miért fűt mindenki a nyár kellős közepén. Csak forgatta a fejét, nem akarta belélegezni ezt a penetráns bűzt, s miközben hánykolódott kétségbeesetten, különös lármára lett figyelmes: furcsa, artikulatlan hangokkal közeledett felé valami. Ijedten nézett körül, de a füsttől semmit sem látott, csak a temető irányából hömpölygő visító, vijjogó, hörgő hangok szóltak egyre hangosabban. Már egészen közről hallotta a hangokat. Kimeredt szemekkel bámult, míg végre meglátta a hangok forrását. Felé jöttek. Sokan! Irdatlanul sokan voltak! De nem a lábaikon jöttek: vonaglottak, csúsztak, másztak a fűben ezek az öregemberfejű, csecsemőtestű rémek. Jöttek vakon, fél lábon, habzó szájjal, elkínzott arccal. Olyan zajosak voltak, olyan lidércesek. Állatokat is látott. Főleg macskák vonultak a kísérteties sereggel: hatalmas, tehenméretű fekete macskák, éles, fekete fogak-

kal, óriási visszakunkorodó karmokkal. Röpködött köztük néhány orrfacsaró búzt árasztó, tépett tollú tyúk is. Le voltak forrázva, a nyakuk véres... A macskák pedig mintha készültek volna valamire. Olyan furcsán nyalogatták a szájuk szélét. Talán éhesek voltak, szomjasak. Bosszúra szomjasak. Rémisztő volt, ahogyan a szóke lány mélykék szemeibe néztek, és nevettek. Kegyetlenül, gonosan nevettek! És csak jöttek, jöttek elszántan ezek a ziháló torzók átgázolva mindenen. Reszkető félelem fogta el a lányt, a gerincéig hatolt a jeges rémületet, menekülni próbált, miközben kétségbeesetten ordított: – Nem tudok kitérni az útjukból! Anya, segíts! El fognak taposni! Meg fogják bosszulni!

